

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Психологічні особливості впливу мислення на формування особистості
дитини молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання

Виконала студентка групи СОМ-2(1)
спеціальності: 016 Спеціальна освіта
Журавльова Марія Сергіївна
Керівник: Антоненко І. Ю.
Рецензент: Походенко С. В.
Нормоконтроль _____ Ю. С. Дерев'янку

Запоріжжя
2020 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 73 с., 18 табл., 2 рис., 36 джерел.

Об'єкт дослідження – мисленнєва діяльність дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – вплив методів і прийомів розвитку мислення на формування особистості молодших школярів в умовах інклюзивного навчання.

Мета роботи полягає у розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній апробації комплексу вправ та завдань, спрямованих на розвиток мисленнєвої діяльності дітей молодшого шкільного віку з порушенням мовлення.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємодоповнюючих методів:

- теоретичні (аналіз психологічної та педагогічної літератури з проблеми розвитку мисленнєвої діяльності молодших школярів);
- емпіричні (анкетування, тестування, діагностування, педагогічний експеримент для перевірки висунутої гіпотези);
- статистичні (методи математичної обробки експериментальних даних).

МИСЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ, ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ, МОЛОДШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК, ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ, ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ.

ВСТУП

В умовах сучасного суспільства проблема формування особистості молодшого школяра є особливо актуальною. Молодший шкільний вік – один з періодів становлення особистості, період морального виховання, фізичної витривалості та готовності до навчання. Питання пошуку методів впливу на особистість в молодшому шкільному віці виходять на одне з перших місць у системі виховання майбутнього громадянина незалежної української держави. Це підтверджується пріоритетними напрямками Закону України «Про освіту», Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Концепцією Нової української школи: Стаття 3. Право на освіту «Кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України», «Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти».

Особистість людини – це найскладніший, найцікавіший, найзагадковіший та найголовніший предмет вивчення психології. Глибокі зміни, що відбуваються в психологічному вигляді молодшого школяра, свідчать про широкі можливості розвитку дитини на даному віковому етапі. Протягом цього періоду на якісно новому рівні реалізується потенціал розвитку дитини як активного суб'єкта, що пізнає навколишній світ і самого себе, що здобуває власний досвід у цьому світі. Основи багатьох психічних якостей особистості закладаються і культивуються саме в молодшому шкільному віці. Тому особлива увага вчених спрямована на виявлення

резервів розвитку молодших школярів. Використання цих резервів дозволить більш успішно готувати дітей до подальшої навчальної діяльності.

Для дослідження проблеми психологічних особливостей формування особистості дитини молодшого шкільного віку велике значення мають праці Л. Божович, Д. Ельконина, М. Забродського, Г. Костюка, В. Котирло, Н. Лейтеса, С. Максименка, П. Якобсона та ін.

За останні роки в Україні було виконано чимало наукових досліджень, які підтверджують взаємозв'язок мислення з розвитком особистості дітей молодшого шкільного віку, зокрема категорії дітей з порушенням мовлення (І. Бех, О. Дубогай, М. Єфименко, Ю. Лянной, О. Романчук, Б. Сермеев, Б. Шеремет та ін.).

Як свідчить аналіз науково-теоретичних джерел, питаннями логопедичної допомоги дітям молодшого шкільного віку займалися багато науковців та практиків (Л. Бартенева, О. Гопіченко, Е. Данілавічюте, К. Дяченко, Л. Єфіменкова, С. Конопляста, О. Корнєв, Р. Левіна, Р. Лалаєва, М. Савченко, І. Садовнікова, П. Сєдих, Є. Соботович, В. Тарасун, Н. Чередніченко, Л. Федорович, М. Шеремет, М. Шевченко, Р. Юрова та ін.).

Слід зазначити, що сучасне суспільство вимагає підвищені вимоги до інтелектуального рівня і освіченості молоді, виникає необхідність в людях високоосвічених, творчих, здатних орієнтуватися в швидко змінюваних умовах життя. Базову основу освіти закладає школа, де процес навчання має бути направлений на те, щоб учні набули необхідних для подальшого життя якостей, знань, навичок і вмінь. Покладати надії на саморозвиток і самовдосконалення особистості, не беручи до уваги та глибоко не досліджуючи внутрішніх психологічних механізмів її становлення, ідея безперспективна. Саме тому розвитком всебічно гармонійної особистості повинні займатися батьки, психологи та вчителі.

Однією з актуальних проблем сучасної школи є проблема ефективності та оптимізації навчально-виховного процесу молодших школярів в умовах

інклюзивного навчання. Вирішення даної проблеми можливе шляхом удосконалення прийомів, методів, форм організації навчання, а також пошуку оптимальних та ефективних умов формування навчальних вмінь.

Незважаючи на такий доволі значний обсяг теоретичної та прикладної розробки зазначеної проблеми, досі є багато питань, які потребують детального аналізу та дослідження. Актуальність та недостатній рівень розробки окресленої проблеми в теорії та шкільній логопедичній практиці зумовили вибір нами теми дослідження.

Мета дослідження полягає у розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній апробації комплексу вправ та завдань, спрямованих на розвиток мисленнєвої діяльності дітей молодшого шкільного віку з порушенням мовлення.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- проаналізувати наукові джерела з проблеми дослідження та розкрити теоретичні основи психологічних особливостей розвитку мислення дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивної практики;

- визначення рівень мисленнєвої діяльності дітей молодшого шкільного віку з порушенням мовлення;

- виявити ефективні прийоми та методи впливу мислення на формування особистості дитини молодшого шкільного віку з порушенням мовлення;

- розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність впровадження комплексу вправ та завдань, спрямованих на розвиток мисленнєвої діяльності дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

Об'єкт дослідження – мисленнєва діяльність дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – вплив методів і прийомів розвитку мислення на формування особистості молодших школярів в умовах інклюзивного навчання.

Методи дослідження:

- теоретичні (аналіз психологічної та педагогічної літератури з проблеми розвитку мисленнєвої діяльності молодших школярів);
- емпіричні (анкетування, тестування, діагностування, педагогічний експеримент для перевірки висунутої гіпотези);
- статистичні (методи математичної обробки експериментальних даних).

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використані в практиці роботи психологів закладів загальної середньої освіти, в організації співпраці педагогів із сім'єю.

Експериментальна база. Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Мелітопольського навчально-виховного комплексу № 16 Мелітопольської міської ради Запорізької області. Експериментальну групу склали 57 дітей.

Апробація результатів дослідження здійснювалась при проведенні формувального експерименту у закладі загальної середньої освіти.

Основні положення, матеріали, результати дослідження доповідалися на міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні підходи до розвитку творчої активності дітей та молоді в культурно-освітньому просторі» (1-2 листопада 2018 р., м. Мелітополь); на Всеукраїнській Internet-конференції «Сучасна наука: тенденції та перспективи» (23-24 жовтня 2019 р., м. Мелітополь).

Структура й обсяг магістерської роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (36 найменувань). Загальний обсяг роботи – 73 сторінки, із них 59 основного тексту.

ВИСНОВКИ

На підставі теоретичного та емпіричного дослідження впливу мислення на формування особистості дитини молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання ми можемо зробити наступні висновки:

1. Поняття особистості та її формування і розвитку, завжди знаходилось у центрі уваги як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Основи багатьох психічних якостей особистості закладаються і культивуються саме в молодшому шкільному віці. Тому особлива увага вчених спрямована на виявлення резервів розвитку молодших школярів. Необхідність пошуку нових підходів і напрямів роботи загальноосвітньої школи з розвитку мисленнєвої діяльності учнів відзначена в Концепції Нової української школи.

Провідним видом діяльності молодших школярів є навчальна діяльність, яку трактують як діяльність суб'єкта з оволодіння загальними способами навчальних дій і саморозвитку в процесі вирішення навчальних завдань, спеціально поставлених вчителем, на основі контролю і оцінки, які переходять в самоконтроль і самооцінку. У зв'язку з недостатнім розвитком у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання зазначеної категорії навчальних умінь, найбільш важливо на даному етапі розвивати у них саме мисленнєву діяльність і пов'язані з нею процеси пам'яті, уваги, що становить внутрішню «інтегральну» частину навчальної діяльності та безумовно впливають на формування особистості молодшого школяра.

2. Аналіз даних показав, що серед молодших школярів, які брали участь у експерименті переважають діти візуального типу, на другому місці – діти кінестетичного типу та найменше дітей аудіального типу. Це може бути пов'язано, як з віковими особливостями дітей, так і з психофізіологічними особливостями розвитку дітей. Діти молодшого шкільного віку (особливо 6-річні) у навчальному процесі спираються більшою мірою на наочність і

практичне застосування знань і умінь, ніж на аудіальну передачу інформації.

В цілому, діти обох груп на констатувальному етапі експерименту показали приблизно однаковий рівень розвитку мисленнєвої діяльності. Тоді як на контрольному етапі експерименту, діти експериментальної групи значно поліпшили свої індивідуальні показники у порівнянні з дітьми контрольної групи.

3. Розроблений нами комплекс вправ та завдань може ефективно використовуватися в оптимізації інклюзивного навчання молодших школярів і сприяти формуванню їх особистості.

В результаті регулярних занять з використанням розробленого комплексу вправ і завдань для розвитку інтелектуальної сфери молодших школярів, відбулося достовірно значуще збільшення рівня розвитку показників мисленнєвої діяльності. Крім того, застосовані вправи та завдання, розроблені в рамках нейролінгвістичного програмування, викликали позитивний відгук з боку дітей, у них з'явилося бажання виконувати їх самостійно, що безсумнівно підвищило ефективність їх впливу.

4. Результати експерименту свідчать про те, що використання запропонованого нами комплексу вправ і завдань значно підвищує рівень розвитку наочно-схематичного, образного і понятійного мислення, причинно-наслідкових, просторово-часових і логічних зв'язків, а також пов'язаних з мисленнєвою діяльністю довільної образної пам'яті, образних і просторових уявлень. Проте, що ж стосується рівня розвитку довільної стійкої уваги, то в ході дослідження не було виявлено достовірного його збільшення. Це може свідчити про те, що розроблений комплекс вправ і завдань з використанням технік нейролінгвістичного програмування не здійснює активізуючий вплив на його розвиток.

Розроблений комплекс вправ і завдань та впровадження його в навчальну діяльність молодших школярів, проявив свою результативність щодо розвитку мисленнєвої діяльності дітей, їх пам'яті.

Отже, мета нашого дослідження була досягнута: ми виявили ефективність розробленого комплексу вправ і завдань у навчальній діяльності дітей для розвитку мисленнєвої діяльності молодших школярів та формування їх особистості.

Підтверджена висунута гіпотеза про те, що використання розробленого комплексу вправ і завдань в навчальній діяльності значно підвищує рівень розвитку мисленнєвої діяльності молодших школярів та впливає на формування їх особистості.